

Samodzielność dziecka w odniesieniu do pedagogiki Marii Montessori

„Pomóż mi zrobić to samodzielnie”- te słowa stały się mottem całej pedagogiki Marii Montessori. Wyrażają one wiarę Marii Montessori w ogromne możliwości dziecka i jego inteligencję¹. Samodzielność jest celem wychowania w systemie Montessori. Owo dążenie do samodzielności, to część rozwoju dziecka. Dzięki wewnętrznej sile dziecko dąży do kształtowania siebie w sposób samodzielny, a każda zbędna pomoc ze strony innych osób może zakłócić ten proces rozwoju².

Osiąganie samodzielności ściśle wiąże się z aktywnością dziecka, która jest podstawą jego wszechstronnego rozwoju i która rozwija się w specjalnie przygotowanym otoczeniu. Ważnym składnikiem, osobą, w zdobywaniu samodzielności jest nauczyciel - wychowawca, który jest pomocnikiem i obserwatorem, a nie wykładowcą³. Można zauważyć tutaj zmianę roli wychowawcy i dziecka. Aktywność, która kiedyś była domeną nauczyciela w pedagogice Marii Montessori staje się cechą charakterystyczną dla dziecka. Nauczyciel powinien dać przestrzeń do działania, aktywności i wyzwalającej się energii dziecka⁴. „Dobry nauczyciel Montessori wierzy w możliwości dziecka, w jego wewnętrzną siłę i chęć rozwijania własnych umiejętności.⁵” Zarówno on jak i przygotowane otoczenie mają dać dziecku sposobność nauki stawania się samodzielnym. Nauczyciel powinien wspierać dziecko rozsądnie, delikatnie, respektując jego podstawowe prawo- prawo do samodzielności⁶.

Bardzo ważnym składnikiem w rozwoju samodzielności dzieci jest według Marii Montessori wolność i swoboda działania dzieci. Dzięki nim dzieci mają możliwość ujawnić swoje zainteresowania, kreatywność, poznać samych siebie i stać się jednostkami autonomicznymi. Swoboda i wolność jest najlepszą formą pomocy jaką można dziecku zaoferować. Zasada wolności i swobody odnosi się zarówno do wyboru przez dziecko czasu, miejsca, formy, tempa i sposobu wykonania pracy. Samodzielność wyboru prowadzi do planowania i przemyślenia swoich czynności, wzięcia za nią odpowiedzialności wraz ze

¹ K. Skjold Wennerstrom, M. Broderman Smeds *Pedagogika Montessori w przedszkolu i szkole*. Kraków 2007, wyd. Impuls, s. 16

² Tamże, s. 34-35

³ G. Badura-Strzelczyk: *Pomóż mi zrobić to samemu*. Kraków 1998, Impuls, s. 59

⁴ G. Badura-Strzelczyk: *Pomóż mi zrobić to samemu*. Kraków 1998, Impuls, s. 58

⁵ K. Skjold Wennerstrom, M. Broderman Smeds *Pedagogika Montessori w przedszkolu i szkole*. Kraków 2007, wyd. Impuls, s. 83

⁶ J. Sosnowska *Wychowanie do samodzielności- rola nauczyciela wychowania przedszkolnego w kreowaniu otoczenia wokół dziecka*. [w:] *Nauczyciel wczesnej edukacji. Oczekiwania społeczne i praktyka edukacyjna*. Red. J. Bonar, Łódź 2011, wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, s. 234

skutkami i konsekwencjami własnej aktywności dla siebie i innych. Uczy sprawdzania siebie, odkrywania silnych i słabych stron własnego działania oraz przeżywania sukcesu i porażki⁷.

Wolność w pedagogice Marii Montessori odnosi się do kilku płaszczyzn, na których dziecko staje się samodzielne osiągając cel własnego rozwoju. Maria Montessori pisze tak: „Nie sposób być wolnym, jeżeli się nie jest samodzielnym, a do zdobycia samodzielności powinny nam służyć czynne objawy swobody.”⁸ Wolność i swoboda, o których pisze Maria Montessori obejmuje:

- Wolność poruszania się. Kiedy dziecko ma swobodę poruszania się i wyboru pozycji w jakiej będzie pracowało, wykorzystuje całą swoją energię na przyswajanie wiadomości. Ruch bowiem jest bardzo ważnym warunkiem rozwoju intelektu.
- Wolność wyboru. Dziecko może wybierać czynności i materiał, na którym będzie pracowało oraz sposób pracy: indywidualny lub grupowy
- Wolność czasu. Praca, którą podejmuje dziecko jest nieograniczona czasowo. Dzieci pracują tak długo danym materiałem jak tego potrzebują i w swoim indywidualnym tempie
- Wolność rozmowy. Dzieci podczas pracy mogą ze sobą cicho rozmawiać, aby nie zakłócać pracy innych
- Wolność od konkurencji. Dziecko wybierając rodzaj pracy posługuje się materiałem występującym w jednym egzemplarzu więc nie istnieje możliwość konkurencji.
- Wolność od stresu i przymusu. Dziecko w miarę upływu lat samo wyznacza sobie cel, dlatego nie należy je zmuszać do osiągnięcia wygórowanych wyników.
- Wolność od niebezpieczeństwa. Przygotowane otoczenie powinno zapewnić dziecku poczucie bezpieczeństwa zarówno w sferze fizycznej jak i intelektualnej.
- Wolność dorastania. Przygotowane otoczenie zapewnia dziecku odpowiedni pokarm dla jego wzrostu w rozwoju, który zaspokaja wszelkie potrzeby dziecka, dzięki czemu dzieci są radosne, pewne siebie i spokojne.
- Wolność kochania. Dziecko musi posiadać swobodę wyrażania własnych uczuć i emocji. Dziecko, które jest obdarzane miłością i szacunkiem będzie przelewało te uczucia na innych⁹.

⁷ S. Guz *Metoda Montessori w przedszkolu i szkole. Kształcenie i osiągnięcia dzieci*. Lublin 2006, wyd. UMCS, s.27

⁸ M. Montessori *Domy dziecięce. Metoda pedagogiki naukowej stosowana w wychowaniu najmłodszych dzieci*. Warszawa 2005, wyd. Żak, s. 61

⁹ K. Skjold Wennerstrom, M. Broderman Smeds *Pedagogika Montessori w przedszkolu i szkole*. Kraków 2007, wyd. Impuls, s. 47-49

Wolność w pedagogice Marii Montessori jest wolnością zorganizowaną, o określonych granicach. Nie jest to wolność rozumiana jako absolutna swoboda, ale jako samodyscyplina, która opiera się na świadomie respektowanych normach społecznych i regułach życiowych. „Wolność bowiem pozwala na ukształtowanie postawy odpowiedzialności osobistej i społecznej”¹⁰.

Można więc powiedzieć, że wychowanie do samodzielności to proces, droga rozwoju indywidualnego, której przejście doprowadza nas do zwiększenia kontroli nad własnym życiem, dlatego też pełny i świadomy rozwój dziecka występuje tylko wtedy, kiedy ono samo kieruje jego przebiegiem¹¹. Potwierdzają to słowa Marii Montessori, które brzmią następująco: „Człowiek, który działa, zachowuje miarę w swych wysiłkach, pokonuje się sam i pomnaża swą potęgę, doskonali się.”¹²

Opracowała: Dorota Cudek

¹⁰ J. Sosnowska *Wychowanie do samodzielności- rola nauczyciela wychowania przedszkolnego w kreowaniu otoczenia wokół dziecka*. [w:] *Nauczyciel wczesnej edukacji. Oczekiwania społeczne i praktyka edukacyjna*. Red. J. Bonar, Łódź 2011, wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, s. 241

¹¹ Tamże, s. 245

¹² M. Montessori *Domy dziecięce. Metoda pedagogiki naukowej stosowana w wychowaniu najmłodszych dzieci*. Warszawa 2005, wyd. Żak, s. 63